

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Протокол № 1 від 29 серпня 2022 року
Завідувач кафедри _____ Костенко Р.В.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тенденції і перспективи розвитку вищої освіти

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма Педагогіка вищої школи

П.І.Б. викладача	Кузнєцова Неля Вікторівна
Науковий ступінь, вчене звання, посада	Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту..
Контактні дані викладача	E-mail: kuznetsova-nv@meta.ua т. моб. 067-270-35-82
Консультації	Черветр 14.00-16.00

2022 – 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Обов'язкова
	Рік підготовки:
	1-й
	Семестр
	1-й
	Лекції
	8 год.
	Практичні заняття
	6 год.
	Самостійна робота
	76 год.
Форма підсумкового контролю: залік	

2. Анотація до курсу

Запропонована програма ставить за мету формування знань про основні закономірності, періоди і тенденції у розвитку вищої освіти на різних етапах суспільного поступу, особливості її еволюції в Україні, готовності до самостійного пізнання проблем історії вищої освіти і педагогічної думки.

Предмет дисципліни - основні етапи і закономірності становлення та розвитку зарубіжної та української вищої освіти.

Завдання: сформувати цілісну систему знань про історико-педагогічні процеси, явища і факти, дотичні до розвитку вищої освіти; з'ясувати витoki становлення, закономірності та періоди у розвитку вищої школи, обґрунтувати їхню детермінованість соціально-економічними, політичними та культурно-освітніми чинниками; сформувати вміння соціально-історичного аналізу змісту і форм організації освітнього процесу у західній і вітчизняній вищій освіті; сприяти активізації дослідницької діяльності майбутніх магістрів освітніх, педагогічних наук, формуванню їхнього професійного світогляду.

Особливістю дисципліни є виокремлення питань становлення педагогічної освіти із загальних питань розвитку вищої освіти, розгляд питань становлення і розвитку педагогічної освіти на Півдні України, що має наукову цінність.

Переваги: програма базується на новітніх підходах до викладання і навчання у закладах вищої освіти, формує гнучку освітню траєкторію здобувача як майбутнього магістра освітніх, педагогічних наук.

3. Технологічна карта дисципліни

Тема	Зміст	Завдання для сам. роботи	Контроль
Змістовий модуль 1. Виникнення, розвиток і сучасний стан зарубіжної вищої школи			
Тема 1.1. Виникнення європейських	Передумови виникнення університетів у середньовічній Європі. Піфагорейська спілка як прообраз філософської школи, принципи навчання у	Дати визначення основним поняттям;	Усний виступ, перевірка

університеті в в епоху Середньовіччя	<p>ній. Академія Платона. Сократівський метод навчання. Лікей Арістотеля як модель протоуніверситетської освіти. Розвиток традицій Лікея і Академії у Мусейоні Птолемея та Александрійській бібліотеці.</p> <p>Передісторія і початок середньовічного університету. Перші університети Західної Європи. Університетська освіта в період раннього Середньовіччя (XII-XIV ст.). Визначення основних понять. Університет від Великого Розколу до Реформації (1380-1517).</p>	Скласти опорний конспект	письмових робіт
Тема 1.2. Європейські університети в період Нового часу (1517-1800)	<p>Характеристика університетської освіти періоду від Реформації до епохи Просвітництва. Конфесійні типи університетів: католицькі, лютеранські, кальвіністські. Характеристика французької (Паризької) і англійської (Оксфордської чи Кембріджської) моделей університету.</p> <p>Образ університету епохи Просвітництва. Криза французького університету. Розвиток неуніверситетських професійних шкіл. Чинники розквіту німецьких університетів. Особливості організації навчального процесу в німецьких університетах. Стабільність як тенденція розвитку англійських університетів.</p>	Порівняти французьку і англійську модель університету	Усний виступ, взаєморецензування, взаємооцінювання
Тема 1.3. Становлення вищої освіти у США	<p>Основні етапи розвитку вищої школи США до 1900 р. Запровадження і розвиток коледжів (1636 – 1776). Період секуляризації вищої школи (1777 – 1862). Період бурхливого розвитку університетів (1863 – 1900). Особливості американських університетів.</p>	Дати характеристику етапам становлення вищої освіти США	Перевірка письмових робіт
Тема 1.4. Моделі університетської освіти Західної Європи XIX ст.	<p>«Дослідницький університет» В. Гумбольдта. Основний принцип - поєднання досліджень і навчання в системі університетської освіти. Свобода викладання і свобода навчання. Автономія університету. Виникнення нових форм навчання – семінарів і практичних занять.</p> <p>Модель «ідеального університету» Джона Ньюмена. Ліберальна освіта як стрижень університетської освіти. Формування інтелектуальної культури, розвиток мислення як мета університетської освіти.</p>	Скласти порівняльну таблицю	Перевірка письмових робіт

Тема 1.5. Зарубіжна вища освіта XX ст.	<p>Класичні моделі «ідеального університету». Модель Х. Ортега-і-Гассета. Модель К. Ясперса. Модель Р. Хатчінса. Модель С.Й. Гессена. Модель К. Керра. Огляд інших моделей університетської освіти.</p> <p>Тенденції розвитку систем вищої освіти Західної Європи і Північної Америки. Система вищої освіти Франції. Діяльність університетів Німеччини: традиції і практика. Британська система університетської освіти. Американський університет XX ст.: розвиток, досягнення, проблеми. Система вищої освіти Канади.</p>	Виписати з посиланням на джерела по 5 основних рис класичним моделям «ідеального університету» XX ст.	Взаємореєстрування, взаємооцінювання
Тема 1.6. Провідні тенденції і перспективи розвитку сучасної вищої освіти зарубіжних країн	<p>Трансформація вищої освіти у контексті Болонського процесу. Причини, основні документи, основні дати Болонського процесу.</p> <p>Тенденції і проблеми розвитку сучасної вищої освіти в умовах глобалізації, інформатизації, формування суспільства знань.</p> <p>Характеристика сучасних моделей університетської освіти. Модель «Підприємницького університету». Модель «Академічного університету». «Корпоративні університети». Модель «Регіонального університетського комплексу». Модель «Відкритого університету». Переваги і недоліки організації освітнього і наукового процесу у різних моделях. Перспективи розвитку вищої освіти.</p>	Підібрати приклади основним сучасним моделям університетів. Підготувати виступ перед аудиторією	Виступ перед аудиторією, презентація
Змістовий модуль 2. Становлення і розвиток вищої освіти в Україні			
Тема 2.1. Становлення вищої освіти в Україні в XVI – XVIII ст.	<p>Братські школи як передісторія вищої школи і освіти в Україні. Значення братств в розвитку української вищої школи.</p> <p>Значення Острожської академії у культурному середовищі України. Острожська академія як предмет наукових досліджень.</p> <p>Організація навчального процесу у Києво-Могилянській академії. Зміст і форми навчального процесу. Викладацький склад. Видатні випускники Києво-Могилянській академії. Історичне значення перших закладів вищої освіти України.</p>	Підготувати реферат	Опорний конспект

<p>Тема 2.2. Класичні університети України періоду нової та новітньої історії</p>	<p>Найстаріший університет України – Львівський, основні етапи його розвитку. Становлення педагогічної освіти у Львівському університеті. Становлення університетів у Російській імперії у XIX ст. Харківський університет (1805). Університет Св. Володимира (1834). Імператорський Новоросійський університет (1865). Характеристика Університетських Статутів XIX ст. (1804, 1835, 1863, 1884). Становлення системи педагогічної освіти. Специфіка становлення і розвитку педагогічної освіти і науки на Півдні України. Чернівецький університет (1875).</p>	<p>Відвідати музей історії ОНУ імені І.І. Мечникова. Підготувати звіт</p>	<p>Виступ перед аудиторією Звіт про відвідування музею</p>
<p>Тема 2.3. Характеристика університетської системи освіти в СРСР (1917-1991)</p>	<p>Загальна характеристика університетської системи освіти в СРСР. Основні етапи становлення і розвитку університетської системи освіти в СРСР. Організація навчального процесу, характеристика змісту, форм і методів навчання в університетах. Система педагогічної освіти. Характеристика системи України радянського періоду. Трансформація системи вищої освіти України у період визвольної боротьби (1917-1920). Криза університетської системи освіти України у 1920-1939 рр. Виникнення нової мережі закладів вищої освіти. Університети України від Другої Світової війни до періоду Незалежності. Зміст, форми і методи педагогічної освіти.</p>	<p>Скласти опорний конспект з посиланням на джерела</p>	<p>Опорний конспект</p>
<p>Тема 2.4. Основні тенденції розвитку системи вищої освіти України у період з 1991 р. до 2014 р.</p>	<p>Зміни в організації вищої освіти України до підписання документів Болонського процесу. Зміни у рівнях та ступенях вищої освіти, змісті та формах організації освітнього процесу після приєднання України до Болонського процесу. Питання академічної мобільності науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.</p>	<p>- Скласти хронологічну таблицю</p>	<p>Хронологічна таблиця</p>
<p>Тема 2.5. Сучасний стан, основні тенденції та перспективи розвитку системи</p>	<p>Закон України «Про вищу освіту». Компетентнісний підхід як нова парадигма вищої освіти України. Ступені і рівні вищої освіти. Галузі знань та спеціальності вищої освіти. Стандарти вищої освіти. Основні тенденції розвитку системи вищої освіти України.</p>	<p>Підготувати виступ перед аудиторією</p>	<p>Виступ перед аудиторією, презентація</p>

вищої освіти України	Діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Запровадження нової процедури акредитації як чинник забезпечення якості вищої освіти у відповідності до європейських стандартів. Перспективи розвитку вищої освіти. Шляхи підвищення соціальної відповідальності вищої освіти України.		
----------------------	---	--	--

4. Політика курсу

Під час лекційних занять здобувачу пропонується уважно слухати викладача, конспектувати основні положення теми, брати участь у дискусіях, пошуково-дослідницької діяльності та інтерактиві.

До кожного **практичного заняття** здобувач повинен сумлінно готуватися: вивчати навчальний матеріал за темою відповідно до навчально-тематичного плану дисципліни, виконувати практичні завдання, готувати виступи і презентації. Під час проведення практичного заняття здобувачам пропонується брати активну участь у обговоренні теми, відповідати на запитання викладача та своїх одногрупників, бути активним учасником всіх видів навчальної діяльності, організованої викладачем.

Самостійна робота здобувачів передбачає самостійне вивчення тем і питань дисципліни, визначених викладачем, опрацювання першоджерел, посібників, періодики, складання конспекту самостійно опрацьованих тем згідно з правилами цитування, підготовку навчальних та аналітичних матеріалів, виконання практичних завдань для роботи на практичних заняттях.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувач вищої освіти при виконанні самостійної роботи, індивідуальних завдань повинен дотримуватись принципів академічної доброчесності, не припускати академічного плагіату. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту з коректними текстовими запозиченнями, які не повинні перевищувати 20%. Списування під час виконання самостійних робіт та на іспиті заборонені.

Політика щодо дедлайнів та перекладань. Перекладання академічних заборгованостей відбувається за наявності поважних причин.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

5.1 Критерії оцінювання за всіма видами робіт

Оцінка за національною шкалою	100 бальна шкала	Критерії оцінювання навчальних досягнень	
		Теоретична підготовка	Практична підготовка
Відмінно	90-100	Студент	
		у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; рецензує відповіді інших студентів, самостійно знаходить додаткову	може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання. не передбачені навчальною програмою; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий

		інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань	підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	75-89	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає несуттєві неточності	за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання
Задовільно	60-74	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Незадовільно з можливістю повторного складання	35-59	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно; безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	планує та виконує частину завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0-34	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

**5.2. Критерії оцінювання для поточного контролю
(за різними видами роботи)**

Вид роботи	Бали	Критерії
Усні відповіді, участь у практичному занятті	5	Здобувач вищої освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; аналізує педагогічну практику. Активно бере участь у занятті, висловлює обґрунтовані міркування, рецензує відповіді інших студентів, наводить доцільні приклади. Впевнено з творчим підходом виконує завдання.
	4-3	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає несуттєві неточності. Активність виявляє епізодично, відповіді надає правильні, але стандартні, не завжди впевнений у висловлених положеннях. Має певні труднощі щодо обґрунтування власної думки. Завдання виконує шаблонно, іноді потребує допомоги викладача.
	2-1	Здобувач частково володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, припускається помилок при відтворенні основних понять навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків. Переважно спостерігає за заняттям, не може самостійно виконати завдання.
	0	Відсутній на занятті
Письмові роботи	4	Завдання виконані з використанням кількох релевантних джерел. Відповіді повні, ґрунтовні, демонструють власну точку зору. Наведені приклади повністю відповідають завданню. Повністю дотримані вимоги щодо письмового/електронного оформлення робіт, з дотриманням правил цитування та покликання.
	3-2	Завдання виконані з використанням 1-2 джерел. Відповіді досить повні, частково демонструють власну точку зору. Наведені приклади формально відповідають завданню. Дотримані вимоги щодо письмового/електронного оформлення робіт, з дотриманням правил цитування та покликання, але є несуттєві неточності.
	1	Завдання виконані з використанням 1 джерела. Відповіді неповні, не демонструють власну точку зору. Наведені приклади не зовсім відповідають завданню. Поручені вимоги щодо письмового/електронного оформлення робіт, правила цитування та покликання, є суттєві помилки.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням норм академічної доброчесності.
Презентація роботи	4	Виконана робота презентується усно з використанням мультимедійної презентації. Усний виступ відповідає всім вимогам щодо педагогічного виступу перед аудиторією (правильне, яскраве мовлення; уміння взаємодіяти з

		аудиторією тощо). Презентація логічна, змістовна, цікава. Здобувач демонструє уміння самостійно знаходити додаткову інформацію та використовувати її для реалізації поставлених перед ним завдань, вільно використовує нові інформаційні технології для інтерактивного виступу.
	3-2	Виконана робота презентується усно з використанням мультимедійної презентації. Усний виступ в основному відповідає вимогам щодо педагогічного виступу перед аудиторією. Презентація змістовна, але не відповідає завданню інтерактивності, дублює текст виступу. Здобувач не демонструє уміння самостійно знаходити додаткову інформацію та використовувати її для реалізації поставлених перед ним завдань, недостатньо використовує нові інформаційні технології для інтерактивного виступу.
	1	Виконана робота представлена без мультимедійної презентації. Завдання виконано з суттєвими помилками. Поручені вимоги щодо педагогічного мовлення та взаємодії з аудиторією.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням норм академічної доброчесності.
Тестування	1	Правильна відповідь на тестове завдання
	0	Неправильна відповідь на тестове завдання

6. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та/або періодичний контроль											Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					0	100	
T1.1	T1.2	T1.3	T1.4	T1.5	T1.6	T2.1	T2.2	T2.3	T2.4			T2.5
У, Т	СР	СР	СР	СР	СР	СР	У	СР	СР			СР
9	8	8	8	8	8	8	5	8	8	7	7	8

СР – самостійна робота; У – усні відповіді; Т - тестування

7. Рекомендована література

Основна література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Глосарій. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Глосарій.pdf>
3. Кузнєцова Н.В. Тенденції розвитку професійно-педагогічної освіти в класичних університетах України // *Вища освіта України*. Додаток 2 до №3. том I (26). 2011. Темат. випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 282–287.
4. Кузнєцова Н.В. Формування професіоналізму майбутніх фахівців-педагогів у класичних університетах: історія, сучасність, перспективи *Проблеми формування професіоналізму особистості та діяльності майбутнього фахівця в контексті вимог*

- євроінтеграції*: Монографія / За ред. проф. О.С. Цокур. Одеса, 2012. С. 5–15.
5. Кузнєцова Н.В. Роль класичних університетів у розробці системи вищої професійно-педагогічної освіти: історичний аспект. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, реалії, перспективи*: У 3-х томах. Т.2. *Теорія і практика педагогічної науки та освіти: досвід, інноватика, прогнозування*: Зб. наук. пр. / За ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмида. Львів, 2013. С. 296–309.
  6. Національний освітній глосарій: вища освіта. авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
  7. Освітологія: фахова підготовка: навч.-метод. посіб. /За ред. В.О. Огнев'юка. Київ : ВП «Едельвейс», 2014. 624 с.
  8. Освітологія: фахова підготовка: хрестоматія /За ред. В.О. Огнев'юка. Київ : ВП «Едельвейс», 2014. 744 с.
  9. Поляков Н.В., Савчук В.С. Классический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса. Днепропетровск, 2007. 596 с.
  10. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 319 с.
  11. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.

Додаткова література

1. Анненкова І.П., Кузнєцова Н. В., Ружицька О.М. Основні напрями розбудови системи внутрішнього забезпечення якості у закладі вищої освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 20–21 квіт. 2021. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 77-81.
2. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 168 с.
3. Впровадження локальних систем управління якістю в українських університетах : аналітичний звіт / за заг. ред. Т. В. Фінікова, В. І. Терещука; Міжнарод. благод. Фонд «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики». Київ: Таксон, 2018. 88 с.
4. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система : довідник користувача / Пер. з англ.; за ред. д-ра техн наук, проф. Ю.М. Рашкевич та д-ра пед. наук, проф. Ж.В. Таланової. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 106 с.
5. Кузнєцова Н.В. Передумови виникнення вищої педагогічної освіти на Півдні України. *Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації*: кол. моногр.; за ред. проф. О.С. Цокур. Одеса. 2018. С. 25-37.
6. Кузнєцова Н.В. Соціальна відповідальність як ціннісний орієнтир розвитку вищої освіти України. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку*: Матеріали III Всеукр. науково-практ. конф. 14 травня 2021 р. /за заг. ред. В.В. Ягоднікової. Одеса. 2021. С. 31-34.
7. Кузнєцова Н.В. Становлення педагогічної освіти і науки. *Одеський національний університет імені І.І. Мечникова : історія та сучасність (1865-2015)* / кол. авт.; гол. ред І.М. Коваль. Одеса. 2015. С. 154-162 .

8. Кузнєцова Н. В. Сучасна вища педагогічна освіта України: необхідність парадигмальних змін. *Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення*: збірник тез доповідей Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (30 квіт. 2021 р., м. Одеса). Одеса. 2021. С. 151 -153.
9. Кузнєцова Н.В. Шляхи модернізації професійно-педагогічної підготовки студентів в умовах класичного університету. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 570. С. 79–88.
10. Кузнєцова Н.В., Ружицька О.М. Питання науково-педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в умовах реформування системи освіти України. *KELM. Knowledge. Education. Law. Management*. 2018. № 3 (23). wrzesien. С. 101-110.
11. Нагачевська З. І., Джус О.В. Історія вищої освіти: навч.-метод. комплекс. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 54 с.
12. Оржель О. Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. 40 с.
13. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія / В.Бугров, А. Гожик, К.Жданова, І. Зарубінська, В. Захарченко, С. Калашнікова, О. Козієвська, І. Линьова, В. Луговий, О. Оржель, Ю.Рашкевич, Ж. Таланова, С. Шитікова / за заг. ред. В. Лугового і С. Калашнікової. Київ.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 156 с.
14. Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах європейських стандартів та рекомендацій : посібник / В. Кухарський, О. Осередчук, М. Мазуркевич та ін. ; за ред. В. Кухарського, О. Осередчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 248 с.
15. Слюсаренко О. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: монографія. Київ: Пріоритети, 2015. 384 с.
16. Таланова Ж. Докторська підготовка у світі та Україні: монографія. Київ: Міленіум, 2010. 476 с.
17. Lugovyi, V., Slyusarenko, O. & Talanova, Zh. (2019). University rating & development: challenges and opportunities for Ukraine. *Education: Modern Discourses*, 2, 60-77. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-8>.

8. Електронні інформаційні ресурси

1. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. <http://vnz.org.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. <https://dnpb.gov.ua/ua/>
3. Інститут вищої освіти НАПН України. <https://ihed.org.ua/>
4. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України <http://ipood.com.ua/>
5. Міністерство освіти і науки України. <http://www.mon.gov.ua>.
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. <http://www.nbu.gov.ua/>
7. Одеська національна наукова бібліотека. <http://odnb.odessa.ua/>
8. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. <https://prometheus.org.ua/>